

Η κοινή νεοελληνική

Διαδικασίες τυποποίησης κατά τον E. Haugen, “Dialect, Language, Nation” (1966):

	μορφή – form	λειτουργία – function
πρωτοβουλία – initiation	επιλογή – selection	επεξεργασία – elaboration
υλοποίηση – implementation	κωδικοποίηση – codification	αποδοχή – acceptance

Ch. Ferguson, “Diglossia” (1959). Διμορφία έχουμε όταν

1. δύο διακριτές ποικιλίες (της ίδιας γλώσσας) χρησιμοποιούνται στην ίδια γλωσσική κοινότητα: Υψηλή – Χαμηλή ποικιλία
2. κάθε ποικιλία επιτελεί διαφορετικές λειτουργίες (έχει ξεχωριστά πεδία χρήσης)
3. κανείς δεν χρησιμοποιεί την Υ ποικιλία για την καθημερινή επικοινωνία.

diglossia ≠ bilingualism (διμορφία – διγλωσσία ή διγλωσσία – αμφιγλωσσία).

Η κοινή νεοελληνική ως εξέλιξη/προϊόν διμορφίας. Η τυποποίηση της νεοελληνικής επιτρέπει μια υπολειμματική διμορφία. Κοινή = δημοτική + ολίγη καθαρεύουσα.

Άσκηση 1. Σχολιάστε τη σημασία για τη γλωσσική τυποποίηση. 1. των προσώπων (πνευματική ελίτ, φιλόλογοι-γλωσσολόγοι, πολιτικοί κλπ.), 2. των θεσμών (Ακαδημίες, εκπαίδευση, Μ.Μ.Ε., γλωσσικοί όμιλοι κλπ.), 3. των θεσμικών έργων (Γραμματική, Λεξικό), 4. των ΜΜΕ.

Άσκηση 2. Σχολιάστε την ακόλουθη διατύπωση από το βιβλίο του P. Mackridge, *Η νεοελληνική γλώσσα*: «Η νεοελληνική κοινή δεν είναι ιδεατή αλλά πραγματική γλώσσα» (σ. 56).

Η «δημοσιογραφική κοινή»: Άρθρα για παρουσίαση στο μάθημα

A. Σ. Χατζησαββίδης, *Ελληνική γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος*, σσ. 131-148, & «Η μορφολογική ποικιλία του δημοσιογραφικού λόγου ως δείκτης πολιτικής ιδεολογίας», στο *Δημοσιογραφία και γλώσσα*, επιμ. Π. Μπουκάλας & Σ. Α. Μοσχονάς. Ο Χατζησαββίδης διαπιστώνει στον ελληνικό Τύπο ένα είδος υπολειμματικής διμορφίας, δηλ. την επιβίωση της συμβολικής αντίθεσης δημοτικής-καθαρεύουσας. Αν τοποθετήσουμε τις ελληνικές εφημερίδες στον πολιτικό άξονα αριστεράς-δεξιάς, θα διαπιστώσουμε, ισχυρίζεται, ότι αυτός συμπίπτει με το συμβολικό άξονα δημοτικής-καθαρεύουσας. Με άλλα λόγια: όσο πιο αριστερό το φύλλο τόσο μεγαλύτερη χρήση κάνει της «δημοτικής» (δηλ. μορφολογικών τύπων «ακραίων» ή «ψευτολαϊκών»)· όσο πιο δεξιά μετακινούμεθα στον πολιτικό άξονα, τόσο συχνότερη γίνεται η χρήση της «καθαρεύουσας» (δηλ. «λόγιων» τύπων)· και στο μεγάλη κυκλοφορία «κέντρο» συνωστίζονται οι τύποι που αναγνωρισμένα βρίσκονται «πολύ πιο κοντά στην κοινή νεοελληνική». Κατά τον Χατζησαββίδη, η αντίθεση δημοτικής-καθαρεύουσας χρησιμοποιείται ακόμα στον Τύπο ως δείκτης ιδεολογικού προσανατολισμού.

B. Ά. Ιορδανίδου, «Δημοσιογραφική “κοινή”: Προβλήματα ορισμού», στο *Δημοσιογραφία και γλώσσα*, επιμ. Π. Μπουκάλας & Σ. Α. Μοσχονάς. Η Ιορδανίδου εξετάζει σχηματισμούς όπως *θεωρείτο* (θεωρούνταν), *διελύθη* (διαλύθηκε), *να περιορισθεί* (να περιοριστεί) κτλ. Ισχυρίζεται ότι οι «λόγιοι» σχηματισμοί αποτελούν κυρίως υφολογική και όχι πολιτικο-ιδεολογική επιλογή. Διακρίνει πάντως τις ακόλουθες τάσεις:

- *Ριζοσπάστης*: Αποφεύγει γενικά τη λόγια μορφολογία. Τύποι όπως *ανεχθεί*, *καλυφθεί*, *προκηρυχθεί* είναι σπάνιοι, ενώ απουσιάζει το συμφωνικό σύμπλεγμα *σθ*. Τείνει να επιλέγει από τη μορφολογία της κοινής νεοελληνικής τις ανεπίσημες επιλογές της καθημερινής γλώσσας.

- *Βραδυνή και Απογευματινή*: εμφανίζουν αρκετούς λόγιους σχηματισμούς: *εγράφη, ελέχθη, επεδείχθη από τηλεοράσεως, χρωματίσθηκαν, πολλαπλασιάσθηκαν, ενέπιπταν επί της Σοφοκλέους, υπόσχοντο, πραγματοποιείτο, ισχυρισθούν, υπερασπισθεί* κτλ. Χαρακτηριστικό είναι ότι παρουσιάζονται με λόγια μορφή λέξεις που δεν έχουν λόγια προέλευση: *ρίχθηκαν* (< *ρίπτω, άρα ερρίφθησαν*), *ξεπεράσθηκαν*, ή αναδύονται «ερμαφρόδιτοι» τύποι: *προεβλήθηκαν* (μεταξύ του *προεβλήθησαν* και του *προβλήθηκαν*). Άλλες ερμαφρόδιτες δομές: *πέραν από τα επίσημα στοιχεία, πλην της κυβέρνησης, μεσούσης της χρηματιστηριακής κρίσης* κτλ. Η υπεργενίκευση της χρήσης του «ως» δημιουργεί προτάσεις όπως *οι ύπουλες κατηγορίες κατέρρευσαν ως πύργος από τραπουλόχαρτα*.
- *Βήμα και Καθημερινή*: Εμφανίζουν αρκετούς λόγιους σχηματισμούς με την εξής σημαντική διαφορά: είναι σπάνιοι έως ανύπαρκτοι οι ερμαφρόδιτοι σχηματισμοί, υπάρχει δηλαδή μεγαλύτερη συνέπεια ως προς το χειρισμό των λόγων τύπων και δομών.
- *Αυγή, Έθνος, Ελευθεροτυπία, Τα Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Αυριανή* κτλ.: Φαίνεται ότι επιλέγουν την πολυτυπία της κοινής νεοελληνικής. Πολλές φορές παρατηρείται στο εσωτερικό του ίδιου άρθρου να χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος και τους δύο τύπους, με ελεύθερη εναλλαγή, χωρίς υφολογική διαφοροποίηση (*ήρθε/ήλθε, περιοριστεί/περιορισθεί, δεχτεί/δεχθεί* κτλ.). Σχετικά σπάνια εμφανίζονται ερμαφρόδιτες δομές, όπως: *οι πιθανότητες στατιστικού σφάλματος ελαχιστοποιούνται ή και ακυρώνονται ως εκ της επιβεβαιώσεως με αλληπάλληλες δημοσκοπήσεις της κατεύθυνσης των ερευνητικών ευρημάτων* (Αυγή, 12/3/00).

Να αξιολογήσετε την ερευνητική προσέγγιση του Χατζησαββίδη. Να κρίνετε το στατιστικό σχεδιασμό και την επεξεργασία των δεδομένων. **β.** Να αξιολογήσετε την ερευνητική προσέγγιση της Ιορδανίδου. Το δείγμα που εξετάζει επιτρέπει γενικεύσεις; **γ.** Να συγκρίνετε την ερευνητική διαδικασία και τα ερευνητικά πορίσματα των δύο γλωσσολόγων. Στη συνέχεια, να διατυπώσετε με ακρίβεια τη δική σας ερευνητική υπόθεση για το αν η χρήση λόγων/δημοτικών μορφολογικών στοιχείων στον Τύπο είναι δείκτης ιδεολογικής ή υφολογικής διαφοροποίησης (ή και ιδεολογικής και υφολογικής). Να ορίσετε τουλάχιστον πέντε γλωσσικές μεταβλητές και να προσδιορίσετε μια ερευνητική διαδικασία για την επιβεβαίωση της υπόθεσής σας. Αν θεωρήσετε ότι η εναλλακτική ερευνητική σας υπόθεση επιβεβαιώνεται, ποια μπορεί να ήταν τα λάθη εννοιολόγησης, σχεδιασμού ή αξιολόγησης στην ερευνητική διαδικασία που ακολούθησαν ο Χατζησαββίδης ή/και η Ιορδανίδου;

Άσκηση (ή/και θέμα για εργασία)

Σημαντικός δείκτης για τα γλωσσικά πρότυπα που υιοθετεί ο Τύπος είναι οι απόψεις των διορθωτών του, όπως εκφράζονται σε βιβλία για την ορθή χρήση του δημοσιογραφικού λόγου καθώς και σε μόνιμες διορθωτικές στήλες· βλ. Σ. Α. Μοσχονάς, «Οι διορθωτικές στήλες στον ελληνικό Τύπο» (www.media.uoa.gr/people/smoschon/).

Να συγκρίνετε τις απόψεις για τα γλωσσικά πρότυπα του δημοσιογραφικού λόγου των Θ. Καρζή («Οι παιδικές ασθένειες της νεοελληνικής και η αποτύπωσή τους στα ΜΜΕ»), Ν. Κυριαζίδη («Προτάσεις για την απλοποίηση της νεοελληνικής ορθογραφίας») και Κ. Τσουράκη («Διορθωτής: στιλβωτής του πνεύματος αλλά και γνώριμος του δαίμονα του τυπογραφείου»)· και οι τρεις ανακοινώσεις περιλαμβάνονται στον τόμο *Δημοσιογραφία και γλώσσα: Πρακτικά συνεδρίου (15-16 Απριλίου 2000)*, επιμ. Π. Μπουκάλας & Σ. Α. Μοσχονάς, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα της Ε.Σ.Η.Ε.Α., 2001, 119-140. Μπορείτε να λάβετε υπόψη σας και άλλα δημοσιεύματα των συγγραφέων καθώς και να συγκρίνετε τις απόψεις τους με αυτές του Εμμ. Κριαρά, «Προϋποθέσεις για τη σωστή γλωσσική χρήση», στο *ίδιο*, 17-26.